

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Иван Стоянов

върху дисертация на тема:

„Влиянието на новите членове на семейството върху отношенията между братя и сестри – изследване на диференциацията, родителските нагласи и уменията за решаване на конфликти“

Автор: Лилах Шварц Пелег - докторант на самостоятелна форма на обучение във Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“

Научен ръководител: проф. д-р Севджихан Еюбова

Настоящата рецензия е изготвена в съответствие със Заповед №193/27.03.26 г. на Ректора на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ във връзка с защита на дисертационен труд на Лилах Пелег за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в ПН 3.2. Психология, докторска програма „Обща психология“.

1. Данни за докторанта

От получената документация на Лилах Пелег, докторант на самостоятелна форма на обучение (2022-2026г.) в катедра „Психология“ при Факултет по социални, бизнес и компютърни науки във Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“, заявявам, че предложените за рецензиране документи са коректно изготвени и по процедурата не се констатира нарушения, съгласно Нормативната база за придобиване на научни степени в Република България.

Професионалната биография на докторанта очертава ясно разпознаваем, последователен и интегриран път на развитие в областта на семейната терапия, психологията и приложните изкуства.

Още в ранния етап на образованието (бакалавърска степен по литература и театър) се формира основа, свързана с наративност, сценичност и междуличностна комуникация. Този фундамент логично прераства в магистърска степен по драматерапия – ключов преход от хуманитарно към терапевтично-приложно поле. Това не е случаен избор, а ясно надграждане, което съчетава артистичния инструментариум с психологическа практика.

Професионалният опит допълва и затвърждава тази линия. Дългогодишната работа като драматерапевт в образователна среда, показва устойчив интерес към терапия чрез изкуство и работа с групи. Паралелното развитие на частна практика в областта на семейната и брачната терапия демонстрира разширяване от групови и образователни контексти към клинична и консултативна работа.

Сертификацията като семеен и брачен терапевт представлява естествена професионална специализация, която концептуално свързва практиката с по-дълбока теоретична рамка в областта на семейните системи.

Докторантурата е логично продължение на този път. Темата за взаимоотношенията между братя и сестри, особено в контекста на нови членове в семейството, демонстрира ясно фокусиране върху специфичен, но значим аспект на семейната динамика. Тя органично произтича както от терапевтичната практика, така и от предходните научни интереси.

Представените за рецензиране публикации показват активна научна дейност, с балансирано присъствие на теоретични, методологични и емпирични изследвания и свидетелстват за изграждане на изследователска компетентност, а не само за практическа експертиза.

Допълнителен плюс е присъствието в медии, което показва способност за популяризиране на научни и терапевтични теми пред широка аудитория – важен аспект на съвременната академична и професионална роля.

2. Актуалност на темата

Темата на представената за рецензиране разработка е актуална, защото взаимоотношенията между братя и сестри в зряла възраст остават недостатъчно проучени, особено в контекста на структурни семейни промени чрез интеграцията на нови членове, а изследването на фактори като родителски подходи, диференциация на Аз-а и умения за справяне с конфликти предоставя както теоретична основа, така и практически инструменти за подкрепа на устойчивостта и адаптацията на семейната система.

3. Данни за дисертацията и автореферата

Структурата на дисертацията е логически изградена и подчинена на цялостното разработване на изследователския проблем, на проверката на поставената изследователска хипотеза и произтичащите от нея изследователски въпроси.

Дисертационният труд на Лилах Пелег е в обем от 172 страници, като съдържанието е структурирано в увод, 4 глави, заключение, библиография и приложения. Библиографията обхваща 98 източника, които са релевантни на разглежданата проблематика.

Въведението формулира ясно изследователските цели и въпроси, като аргументира значимостта на темата чрез системна перспектива и акцент върху преходите в семейния жизнен цикъл. Текстът демонстрира концептуална последователност, логическа структура и обоснована изследователска ниша.

Първа и втора глава предоставят теоретична основа, очертавайки последователен преглед на литературата върху братско-сестринските

отношения в зряла възраст и аргументира научната празнина, свързана с недостатъчното проучване на трансформациите при включването на нови членове в семейството.

Теоретичната рамка интегрира психоаналитични, системни и социологически подходи, като проследява ограниченото внимание към семейни връзки при Sigmund Freud и въвежда хоризонталната ос на развитие (Juliet Mitchell) в допълнение към вертикалната родител–дете. Структурният модел на Salvador Minuchin и концепцията за диференциация на Аз-а на Murray Bowen осигуряват пространство за анализ на семейната реорганизация, като интеграцията на зет/снаха се разглежда като структурна промяна, а не като обикновен преходен етап. Демонстрират интердисциплинарна осведоменост чрез включването на концепции на Anthony Giddens и модела за групова социализация на Moreland & Levine.

Формулирани са ясно цели, изследователски въпроси и научна новост, като е поставен фокус върху конфликта на лоялност и стратегиите за справяне, адаптивността на братско-сестринските отношения в зряла възраст. Систематизирани са ключови понятия и теоретичните перспективи за сиблинг отношенията, използвайки модела на Furman & Buhrmester за топлина и близост, съперничество, взаимно познаване, емпатия и приемане, и интегрира теории на привързаността (Bowlby, Ainsworth), социалното научаване (Bandura) и структурно-семейния подход (Minuchin), като се подчертава диференциацията на Аз-а като медиатор между родителски подходи, структурни характеристики и качеството на взаимоотношенията.

В трета глава е представена рамката на емпиричния дизайн, като предлага комбиниран подход, включващ количествени и качествени методи, полуструктурирани интервюта, което осигурява широчина и дълбочина на анализа. Използването на стандартизирани инструменти за измерване на възприятията към роднини, конфликтната комуникация и диференциацията на Аз-а се явява надеждна предпоставка провеждане на

емпиричното изследване и осигурява методологична цялостност.

Особено внимание е отделено на етичните аспекти – информирано съгласие, анонимност, доброволност на участието, защита на личните данни. Това подчертава съответствието на изследването с академичните и професионалните стандарти и засилва неговата легитимност.

Четвърта глава ни запознава с емпиричните резултати, анализирайки промените в качеството на братско-сестринските отношения преди и след интеграцията на новия партньор. Изследването демонстрира значимостта на родителските нагласи, стилове и подходи за формиране на първичното възприятие за близост и справедливост, ролята на диференциацията на Аз-а при адаптация към структурни промени и влиянието на уменията за разрешаване на конфликти върху устойчивостта на взаимоотношенията.

Резултатите потвърждават динамичната и процесуална природа на братско-сестринските връзки, като идентифицират ключови сценарии на трансформация и адаптация, включително появата на конфликт на лоялност между партньора и братята/сестрите.

Четвъртата глава разширява разбирането за семейния жизнен цикъл, като дефинира интеграцията на зет/снаха като самостоятелен преходен момент, и предлага синтезирана системна перспектива, която обединява индивидуални, междуличностни и междугенерационни фактори. Особено ценна е формулировката на новия конфликт на лоялност и на адаптивните механизми за запазване на семейната хомеостаза.

Дисертацията съчетава иновация и методологична прецизност, демонстрира интегративен подход и интердисциплинарна осведоменост, осигурява стабилна основа за емпиричния анализ и предлага модел с потенциал за кумулативен научен принос и директна практическа приложимост в семейното консултиране и психотерапията.

В заключението е направено обобщение на получените резултати от дисертационното изследване. Направените изводи следват от текста,

логични са и са пряко обвързани с изследваната проблематика.

Представените публикации са напълно съответстващи на темата на дисертацията.

Авторефератът синтезирано отразява съдържанието на дисертационния труд, но би следвало да спазва и неговата структура.

4. Научни приноси

След запознаване с теоретичния и емпиричен анализ в дисертационният труд на Лилах Пелег считам, че в него са постигнати следните по-важни приноси, които категоризирам като научно-приложни:

- Реконцептуализация на семейния жизнен цикъл. Дисертацията разширява класическата концепция за жизнения цикъл на семейството, като обособява появата на роднини по сватовство като самостоятелен преходен етап. Така отношенията между възрастни братя и сестри се разглеждат не като стабилизирани, а като подлежащи на структурна промяна.

- Динамичен модел на братско-сестринските отношения. Предлага се виждане за тези отношения като динамична система, която се адаптира при разширяване на семейството. Това утвърждава процесуален, а не статичен подход, в съответствие със системните теории.

- Интегративен системен модел. Разработен е модел, който свързва диференциацията на Аз-а, родителското фаворизиране и конфликтната комуникация. По този начин се предлага многофакторно обяснение на промените в братско-сестринските отношения при включване на нов партньор.

- Нов тип конфликт на лоялност. Идентифицира се специфично напрежение между лоялността към партньора и към братята и сестрите. Изведена е концептуалната рамка („вътрешни–външни лица“), която обяснява двойствения статус на роднините по сватовство.

- Въведен е структуриран и приложим инструментариум за изследване на представените конструкти, направените изводи и препоръки

допринасят за терапевтична практика със семейства, което разширява диагностичните и интервенционните възможности.

5. Бележки, въпроси, препоръки.

Нямам забележки и въпроси по научната продукция. Позволявам си да направя някои препоръки като те в никакъв случай не намаляват общата много добра оценка на дисертационния труд, а именно докторантката да продължи изследователската си работа и да следи за практическата реализация на предложените от нея препоръки. Също така да издаде своята разработка като монография, с цел достигане до по-широк кръг от заинтересувани от темата лица.

6. Заключение

На основата на гореизложения анализ на дисертацията на Лилах Пелег на тема: „Влиянието на новите членове на семейството върху отношенията между братя и сестри – изследване на диференциацията, родителските нагласи и уменията за решаване на конфликти“ давам своята положителна оценка за труда и предлагам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ в ПН 3.2. Психология, докторска програма „Обща психология“, като аз ще гласувам „За“.

04.05.26 г.

гр. В. Търново

Подпис:

(доц. д-р Иван Стоянов)